

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 3

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
3-son
iyun, 2025

June 2025
Volume 3
Number 3

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидиров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исломиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незамайкин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

June 2025

Volume 3

Number 3

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Korxonalarda biznesni rivojlantirish strategiyasi orqali aholi bandligi va raqobatbardoshligini oshirish

Xudoynazarov Sardor Safarovich

Повышение занятости населения и конкурентоспособности через стратегию развития бизнеса на предприятиях

Худойназаров Сардор Сафарович

Increasing population employment and competitiveness through business development strategy in enterprises

Khudoynazarov Sardor Safarovich

Received: June 10, 2025 Revised: June 12, 2025 ■ Accepted: June 20, 2025 ■ Published Online: June 30, 2025

- **Annotatsiya:** Ushbu maqolada biznesni rivojlantirish strategiyasidan foydalangan holda O'zbekistonning telekommunikatsiya xizmatlari va tovarlari bilan xalqaro bozorlarda raqobatchilik qila oladigan mamlakat sifatida o'z pozitsiyasini egallashi uchun innovatsion tizimni shakllantirish taklif qilingan. Hozirgi sharoitda telekommunikatsiya xizmatlari va tovarlari sifatiga bo'lgan talab va bunda raqobat munosabatlarining hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi ko'rsatib utilgan.
- **Kalit so'zlar:** Biznes konsepsiyasi, biznesni rivojlantirish strategiyasi, modernizatsiya, telekommunikatsiya xizmatlari, elektron pul, elektron pochta marketingi, elektron bank, elektron xizmatlar, elektron tijorat.
- **Аннотация:** В данной статье предлагается формирование инновационной системы для выхода Узбекистана на позиции страны, способной конкурировать на международных рынках с телекоммуникационными услугами и товарами, используя стратегию развития бизнеса. Показано, что в современных условиях решающее значение имеют спрос на качество телекоммуникационных услуг и товаров и конкурентные отношения.
- **Ключевые слова:** Бизнес-концепция, стратегия развития бизнеса, модернизация, телекоммуникационные услуги, электронные деньги, email-маркетинг, электронный банкинг, электронные услуги, электронная коммерция.
- **Abstract:** This article proposes the formation of an innovative system for Uzbekistan to take its position as a country that can compete in international markets with telecommunications services and goods using a business development strategy. It is shown that in the current conditions, the demand for the quality of telecommunications services and goods and competitive relations are of decisive importance.
- **Keywords:** Business concept, business development strategy, modernization, telecommunications services, electronic money, email marketing, electronic banking, electronic services, electronic commerce.

KIRISH

O'zbekistonning xizmat ko'rsatish soha korxonalari va tovarlari bilan xalqaro bozorlarda raqobatchilik qila oladigan mamlakat sifatida o'z pozitsiyasini egallashi, xizmatlar va tovarlarini sotishning maqbul tizimini shakllantirish, xususan, xalqaro marketing konsepsiyasini ishlab chiqishga alohida talablarni qo'yadi. Bu holat esa, xizmatlar sohasida aholi bandligini oshirish mexanizmlarini zamonaviy bozor talablari asosida rivojlantirish borasidagi mavjud muammolarni hal etishga bevosita bog'liq. Hozirgi kunda respublikamizda hududiy rivojlantirish borasida ishlab chiqilayotgan bir qator dasturlarda ham xizmat ko'rsatish korxonalarini taraqqiy ettirish asosida joylarda aholi bandligini oshirish, shu asosda xizmatlar va tovarlari jahon bozorlariga olib chiqish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ayniqsa, hozirgi sharoitda telekommunikatsiya xizmatlari va tovarlari sifatiga bo'lgan talab va bunda raqobat munosabatlarining hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi juda ham muhim bo'lib, bu jarayonga keyingi yillarda O'zbekistonda ham katta e'tibor berilmoqda. Chunki mamlakat iqtisodiyotida sodir bo'layotgan ijobiy o'zgarishlarda ishlab chiqarish hajmining o'sib borishi va mamlakatda telekommunikatsiya xizmatlari sohasida aholi bandligini va raqobatbardoshligini ko'chaytirish muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR TAHLILI

A.N.Romanov, Yu.Yu.Koryakov, S.A.Krasilnikovlarning yozishicha "Raqobatbardoshlik deyilganda bozorda tovarning muvaffaqiyatini aniqlab berishga xizmat qiladigan, uning iste'mol qilishligi va qiymati (narx-navosi)ni har tomonlama tavsiflovchi ya'ni raqobatchi tovarlar-o'xshashlarini keng taklifi sharoitida asosan shu tovarni boshqa tovarga qaraganda ustunligi tushuniladi" [2] deb e'tirof etadi. A.A.Ambarqulov, F.F.Sterlikovlarning fikricha, "Tovar va xizmatlarning raqobatbardoshligi, bu xoridorning ehtiyojini boshqa o'xshash tovarlarga qaraganda darajasi va ko'lam bo'yicha qondirishdagi va uni xarid qilish va ishlatish bo'yicha xarajatlar farqini aniqlab beruvchi tovarning iste'mol xususiyatlari yig'indisidir"[3] deb qayd qilinsa, A.A.Tarasova, F.A.Krutikovlarning qayd qilishi: "Tovarning raqobatbardoshligi – bu mahsulotlarni boshqa mahsulotlar turiga va ishlatilishiga qaraganda, ya'ni shu bozor va iste'mol qiymati talablariga sifati va qiymati tavsiflarini yaxshi bo'lishi hisobiga iste'molchi (xaridor)ni o'ziga jalb qiluvchi qobiliyatidir" [4].

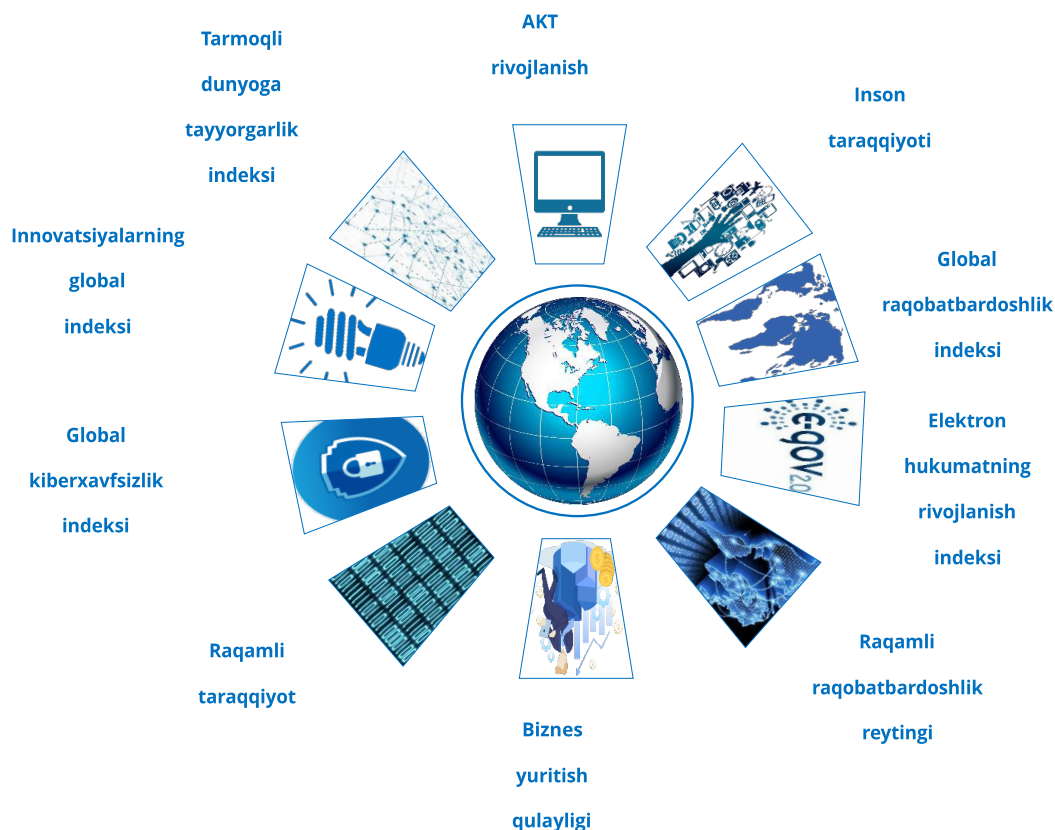
E.Brinolfcon va L.Xitshlar Amerikaning yirik 527 ta firmaci faoliyatini o'rganish natijacida, mualliflarning ta'kidlashicha, ko'shimcha aktivlar (axborot kommunikatsiya texnologiyalari

ta'ciri o'ctida o'zgaradigan aktivlar, xodimlarning tajribaci va malakaci, aloqa vocitalari va texnologiyalari, karorlarni kabul kilish cifati, biznec jarayonlaridagi o'zgarishlar va boshkalar) muhim rol o'ynaydi va vakt o'tishi bilan rakamli texnologiyalarni joriy etish natijalari acta-cekin rivojlanish bockichida namoyon bo'ladi [5]. Innovatsion yuqori texnologiyalar, ilmiy-ishlab chiqarish salohiyati va intellektual mulkka asoslangan "bilimlar iqtisodiyoti"ni barpo etish bugungi kunda aholi bandligini oshirishning asosiy vazifalaridan biridir. Innovatsiyalar zamonaviy iqtisodiyotning dvigateliga va tashkilotlarning raqobatbardoshligining asosiga aylanadi. Bu esa jahon mamlakatlari to'rtinchi sanoat inqilobi sharoitida o'z sanoat taraqqiyot yo'lini tanlamoqda. Yevropa Ittifoqining yetakchi davlatlari Germaniya, Niderlandiya, Fransiya, Buyuk Britaniya, Italiya va Belgiyadir, ammo birinchilik hali ham Germaniyada saqlanib qolmoqda [6].

Dodgson.M o'z ilmiy izlanishlarida xalqaro va strategik yondashuvlar asosida texnologik innovatsiyalarni boshqarish tamoyillari boshqarish orqali aholi bandligini oshirish tamoyilini ishlab chiqkan va amaliyotga qo'llashni taklif etgan[7]. Abramov V.I. o'zining tadqiqotlarida fan-texnologiya va innovatsion faoliyat rivojlanishining asosiy indikatorlari va tendensiyalarini tahlil qilish bo'yicha korxonalarda mehnat resurslarini innovatsion salohiyatini baholash metodologiyasini ishlab chiqdi [8], Lapteva.Ye.Aning ilmiy asarlarida Sanoat korxonalarining innovatsion salohiyatini baholash muammolari bo'yicha tadqiqotlar olib borilgan, sanoat korxonasi tuzilmalarini innovatsion salohiyat darajasini ko'rsatib ta'svirlab bergan [9]. Nobel mukofoti sovrindori R.Solou ham yangi texnologiyalarni iqtisodiy o'sishning eng muhim omili deb biladi. Qo'shma Shtatlarda mehnat unumdorligining tez o'sishi (1909 yildan 1949 yilgacha ikki baravar ko'paydi) sabablarini tahlil qilib, iqtisodchi texnologik o'zgarishlar va innovatsiyalarning asosiy roli haqida xulosaga keladi (innovatsiya hissasi 7/8, kapital esa 7/8) o'sish jami unumdorlik o'sishining atigi 1/8 qismini tashkil etadi) [10]. Boshqaruv nazariyasi sohasidagi taniqli mutaxassis P.Druker ham iqtisodiyotlar, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun texnologik taraqqiyot va mehnat unumdorligini oshirishning hal qiluvchi ahamiyatini qayd etadi. Uning fikricha, tashqi raqobatchilardan birinchi mudofaa reaksiyasiga aylangan proteksionistik choralar[11]. Uning innovatsion faol tashkilotlar duch keladigan muammolarga bergan bahosi katta ahamiyatga ega

TAHLIL VA NATIJALAR

Shu jihatdan aholi bandligini ta'minlashda, iqtisodiyotni raqamlashtirishning dunyo reytinglari va indeksleri darajasiga erishish zarur deb bilamiz 1-rasm

1-rasm. Iqtisodiyotning raqamlashtirishga tayyorgarligini ifodalovchi dunyo reytinglari va indeksleri.
(Manba: muallif tomonidan ishlab chiqildi)

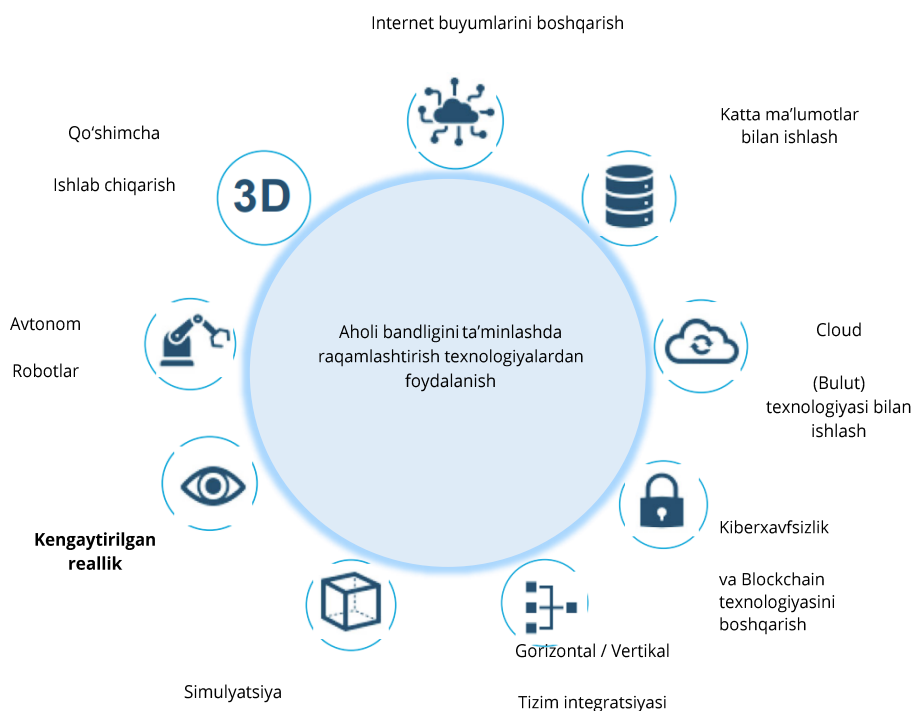
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning 2020 yil 25 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida "... raqamli iqtisodiyotga faol o'tish – kelgusi 5 yildagi eng ustuvor vazifalarimizdan biri bo'ladi, yurtimiz "Xalqaro axborot kommunikasiya texnologiyalarini rivojlantirish indeksi" bo'yicha 2019 yilda 8-pog'onaga ko'tarilgan bo'lsa-da, hali juda ham orqadamiz. Aksariyat vazirlik va idoralar, korxonalar raqamli texnologiyalardan mutlaqko yiroq, desak bu ham haqiqat..."[12], deb ta'kidladilar. Shu sababli yuksak rivojlanishga erishish uchun axborot tizimlari va texnologiyalarini puxta o'rganishimiz muhim. Bu esa biz uchun taraqqiy etishning qisqa vaqtda qo'lga kiritish imkoniyatini beradi. Zero, hozirgi vaqtda butun yer yuzida ko'plab cohalarda raqamli texnologiyalar jadal kirib bormoqda. Ammo, shunday bo'lishiga qaramasdan, respublikamizda xizmatlar sohasida o'z taraqqiyotida qator muammolarga duch kelmoqdaki, bu xizmatlar bozorini rivojlantirish bo'yicha me'yoriy hujjatlarning ijrosini ta'minlashdagi muammolar, takomillashtirishni talab qiluvchi qonunlar mavjudligi, ushbu sohada jiddiy bandlikni ta'minlash tadqiqotlarini o'tkazish, tovar va xizmatlarni sotish hamda yirik kompaniyalar bilan raqobatlashishning samarali strategiya va taktikasini ishlab

chiqishi bilan bog'liq muammolar bo'yicha ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilishga imkon beruvchi zaruriy iqtisodiy, huquqiy savodxonlik darajasining pastligi, tekshiruvchi va nazorat qiluvchi ma'muriy organlar tomonidan o'rnatilgan to'siqlar bunga misol bo'la oladi.

Shu boisdan xizmatlar sohasida aholi bandligi sohasidagi muammolarni tubdan hal qilish uchun, xizmat ko'rsatishni raqamli boshqaruvini joriy etish zaruriyati tug'iladi.

Xizmat ko'rsatishni raqamli boshqaruv tizimini tashkil etishda ma'lumotlarga ishlov berish, ma'lumotlarni uzatish, elektron xujjat almashinuvini tashkil etish, interaktiv xizmatlar joriy etish uchun intellektual bilimga ega bo'lgan inson resurslaridan foydalaniladi.

Xizmatlarining raqamli boshqaruvi jarayonida yangi usullar va raqamli texnologiyalardan foydalanib boshqaruvlarni kuzatib borish, axborot xavfsizligi bo'yicha raqamli texnologiyalarni qo'llash, ma'lumotlar bazasini boshqarish hamda yuqori boshqaruvning raqamli texnologiyalarga ega bo'lishini ta'minlash uchun intellektual bilimga ega bo'lgan inson resurslari bilan ta'minlash muhimdir (2-rasm).

2-rasm. Aholi bandligini ta'minlashda raqamli texnologiyalardan foydalanish
(Manba: muallif tomonidan ishlab chiqildi)

Bizning fikrimizcha, bu tushuncha talqinlarida bitta umumiy kamchilik mavjud bo'lib, u ham bo'lsa, raqobatbardoshlik inson omilining jami xususiyatlarini o'zida ifodalovchi ko'rsatkich deb qaraladi. Ular iste'molchini nima ko'proq qiziqtirishini ya'ni sifat, iste'mol narxi nisbatlari hisobga olinmagan. Vaholanki, aynan shu talablarga amal qilinishi mahsulotning yoki xizmatlarning raqobatbardoshligini belgilab berishda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xizmat ko'rsatishni raqamli boshqaruv tizimini tashkil etishda ma'lumotlarga ishlov berish, ma'lumotlarni uzatish, elektron xujjat almashinuvini tashkil etish, interaktiv xizmatlar joriy etish uchun intellektual bilimga ega bo'lgan inson resurslaridan foydalaniladi. Bu esa aholi bandligini aniqlashning sifatli variantlari esa sifatli mezonlardan foydalanishni nazarda tutadi. Bundan tashqari, sifatli ta'riflarda ba'zi miqdoriy ko'rsatkichlar ham ishlatilishi mumkin, ammo, bunday yondashuv asosan subektiv mulohazalar va tajribalarga asoslanadi.

Keltirilgan tahlil natijalariga ko'ra, aholi bandligini ta'minlash uchun yuqorida keltirilgan usullardan foydalanish xususan rentabellik matritsasi hamda o'rtacha xaridlar miqdori va tashriflar tezligi segmentlaridan foydalanish mamlakatimiz va uning mintaqalarida aholi bandligini ta'minlash, ularda

boshqaruvni tashkil etish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. **Xudoynazarov Sardor Safarovich Qarshi davlat texnika universiteti "Buxgalteriya hisobi va audit" kafedrasida assistenti, Kontakt telefon raqam (990913852)/ Худойназаров Сардор Сафарович, ассистент кафедры «Учет и аудит» Каршинского государственного технического университета, контактный телефон (990913852)/Khudoynazarov Sardor Safarovich, assistant of the "Accounting and Auditing" department of Karshi State Technical University, contact phone number (990913852)**

xudoynazarovsardor883@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0001-5881-5646>

Foydalanilgan Adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev raisligida 2020 yil 25 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasidagi nutqi. <https://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
- [2]. Romanov A.N., Koryabkov Yu.Yu., Krasilnikov S.A. Marketing Pod. red. A.A.Romanova. –M.: Banki i birji, YuNITI, 1996. s.167.
- [3]. Ambarqumov A.A., Sterlikov F.F. 1000 toerminov rqnchoy noy ekonomiki: spravochnoe uchebnoe posobiya. –M.:

Korn-Press, 1993. s.107.

[4]. Tarasova V.P., Krutikov F.A. Рыночная экономика. –М.: Рекламно-izdatelskaya firma «Teoriya», 1993. s.106.

[5]. Arens R. Complex processes for envelopes of normal noise // IRE Trans. Inform. Theory, Sept. 1957, vol. IT-3, pp. 204-207.

[6]. Tapscott D. The digital economy: promise and peril in the age of networked intelligence. New York; Montreal:McGraw-Hill, 1996, 342 p.

[7]. Nataša Petković-Grozdanović, Branislava Stoiljković and Mikhail Shubenkov 2016 Location Criteria Relevant for Sustainability of Social Housing Model MATEC Web Conf. 73 06001. DOI: <https://doi.org/10.1051/mateconf/20167306001>

[8]. Teena Maddox. The world's smartest cities: What IoT and smart governments will mean for you. Jurnal TechRepublic, noyabr 2015g. <https://www.techrepublic.com/article/smart-cities>, perevod – Fond «Institut ekonomiki goroda»

[9]. A.V.Keshelava. Vvedenie v «sifrovuyu» ekonomiku / podobщ. red. M.: VNII Geosistem, 2017.28s.

[10]. Fuqarolarga davlat xizmatlarini ko'rsatish tartibi to'g'risida: Rossiya Federatsiyasi Hukumatining 2006 yil 23 maydagi qarori № 307 // "Garant" SPS.

[11]. Martin Machek, Ondrej Machek. A Model of Small Business Growth. International journal of economics and statistics. Issue 3, Volume 1, 2013

[12]. <http://elib.buxdu.uz/index.php/pages/referatlar-mustaqil-ish-kurs-ishi/item/9336-2021-01-04-12-15-08>